

УДК 378 : 351.861

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.52.10>

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ЗАСАД СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Вікторія Даценко

*Черкаський державний технологічний університет,
факультет гуманітарних технологій, кафедра філософських і політичних наук
вул. Шевченка, 460, 18006, м. Черкаси, Україна*

Статтю присвячено місцю і функціям вищої освіти України в системі національної безпеки. Обґрунтовано вирішальну роль освітнього процесу у вищій школі для формування гуманітарних засад національної безпеки. Проаналізовано структуру безпекових компетенцій, які мають бути засвоєні здобувачами вищої освіти України. В цій структурі виділено три взаємопов'язані рівні, оволодіння якими уможливило ефективну діяльність фахівців з вищою освітою при розв'язанні питань національної безпеки. Перший (вищий) рівень утворюють цінності, орієнтація на які визначає цілі, зміст і значущість діяльності спрямованої на підтримання й зміцнення безпеки країни. Для формування ціннісної свідомості в освітньому процесі вищої школи має здійснюватися ціннісний дискурс, змістом якого мають бути як загальнолюдські та національні цінності, що є об'єктами захисту, так і цінності самої сфери національної безпеки – її розбудови та управління нею. Другий рівень безпекових компетенцій утворюють знання, вміння та навички здобувачів вищої освіти в роботі з інформацією, цей рівень названо інформаційним. Інформаційні безпекові компетенції містять здатність обробляти великі обсяги інформації, працювати з інформаційною технікою, оцінювати інформацію з боку її впливу на національну безпеку, вміння виділяти корисну і загрозову інформацію, протидіяти інформаційним загрозам, викривати недостовірну і сфальсифіковану інформацію. Третій рівень безпекових компетенцій здобувачів вищої освіти названо інструментальним. Це можливості фахівців оперувати матеріальними і нематеріальними засобами їх професійної діяльності. Таке оперування має бути безпечним для суспільства, а також, за необхідністю, нейтралізувати технічні, економічні та військові загрози національній безпеці країни.

Ключові слова: національна безпека, вища освіта України, компетентісний підхід, гуманітарні засади національної безпеки, ціннісні компетенції здобувачів вищої освіти, інформаційні компетенції, інструментальні компетенції.

Постановка проблеми. Вже третій рік Україна перебуває у стані війни високої інтенсивності, боротьби проти широкомасштабної зовнішньої агресії. Війна вкрай загострила всі проблеми, пов'язані з національною безпекою країни. За цих обставин немає сумніву, що існує нагальна потреба перегляду й оцінки внеску до національної безпеки всіх сфер життя суспільства, це може стати основою для вироблення планів дій, прийняття перспективних рішень. Одну з ключових ролей відіграє в цьому контексті сфера освіти, зокрема, вищої освіти України. Освіту можна охарактеризувати як вирішальний засіб підготовки людини до діяльності в системі національної безпеки, сама ж готовність людини до такої діяльності є гуманітарним аспектом безпеки країни. Отже, стає актуальною проблемою теоретичний аналіз вищої освіти з погляду на її значення для формування гуманітарних засад національної безпеки України.

Аналіз досліджень та публікацій. Останніми роками питання відносин між освітою і національною безпекою неодноразово ставали предметом соціально-політичних, соціологічних і соціально-філософських досліджень. Ще у 2017 році питання про роль освіти в національній безпеці України було поставлено у доповіді [1]. Тоді ж вийшла стаття [2], присвячена модернізації вищої освіти в контексті національної безпеки. Загальну характеристику зазначених відносин подано в роботі [3], зокрема, вказано на їх складність і багатобічність. Безпековий компонент в освіті державно-управлінських кадрів досліджується в роботі [4]. Проблема перетворення освітньої сфери на фундамент національної безпеки України в умовах сучасного цивілізаційного протистояння російській агресії розв'язується в роботі [5]. Питання національної безпеки у підготовці педагогічних працівників розв'язуються в роботі [6]. Вплив розвитку освітньої сфери на національну безпеку країни простежено у статті [7]. Освітнім контекстам національної безпеки присвячений окремий розділ в колективній монографії [8]. Аналіз функціонування закладів вищої освіти з позиції впливу на національну безпеку України проведено в роботі [9]. Втім, попри вже напрацьований матеріал, далеко не всі аспекти означеної теми висвітлено, вона потребує подальшої систематизації й уточнення як у соціологічних, так і в загальних – соціально-філософських аспектах.

Мета статті. Метою статті є виявлення структури формування гуманітарних засад національної безпеки у вищій освіті України.

Виклад основного матеріалу. Національна безпека полягає у створенні і підтриманні умов, які забезпечують стабільний розвиток країни і долають внутрішні і зовнішні загрози її розвитку. По-іншому її можна трактувати як «наявність у держави власних сил, необхідних для реальної нейтралізації будь-яких негативних впливів, що загрожують не лише її «суб'єктності» у світовій площині, а й історичному, зокрема міжнародному, розвитку» [10, с. 15]. Стаття 1 Закону України про національну безпеку визначає цей термін як «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [11].

Як сфера суспільного життя національна безпека містить в собі різні соціальні інститути (політичні, економічні, оборонні, ідеологічні, інформаційні), а також різні аспекти управління суспільством і функції, які здійснюються цими інститутами. Слід стверджувати, що всі соціально значущі види діяльності в суспільстві так чи інакше, прямо або опосередковано впливають на стан національної безпеки. Не випадково дослідники намагаються на системному підході до цієї теми. Серед компонентів системи національної безпеки виокремлюють «мету, завдання, принципи та функції відповідної діяльності; суб'єкти (державні й недержавні) забезпечення національної безпеки, їх повноваження і компетенції, взаємоузгоджену діяльність (взаємодія); об'єкт, на забезпечення безпеки якого, й спрямована система» [12, с. 29].

Система національної безпеки потребує наявності великих матеріальних ресурсів у країні, але реалізується лише в діяльності людей. Отже, вирішальне значення для розв'язання завдань національної безпеки має стан і дії людей, які забезпечують виконання цих завдань. Треба мати на увазі, що людську діяльність можна розглядати, з одного боку, з точки зору її об'єктивних наслідків, з іншого боку – з точки зору суб'єктивних передумов діяльності (готовності і здатності людини до певних дій). Останній момент в діяльності по забезпеченню безпеки країни можна назвати *гуманітарним аспектом національної безпеки*. Його так чи інакше враховують й дослідники безпекової проблематики: йдеться, зокрема про суб'єктивні чинники впливу на безпеку [12, с. 29], про те, що безпека «тісно пов'язана ...із духовно-моральним станом суспільства» [8, с. 218]. До напрямів забезпечення

національної безпеки включають різні аспекти людської діяльності: «своєчасне прогнозування та виявлення зовнішніх та внутрішніх загроз безпеці України», «створення та підтримку готовності сил та засобів забезпечення безпеки», «управління силами та засобами забезпечення безпеки» [13, с. 96].

Головним соціальним інститутом, який здійснює формування гуманітарного компоненту національної безпеки, треба визнати освіту. Її особливу роль відіграє тут вища освіта, яка безпосередньо готує фахівців для всіх сфер суспільства (не виключаючи й організацію національної безпеки). Освіта (зокрема вища) безперечно й суттєво впливає на стан національної безпеки – це сьогодні стає загальновизнаним положенням. Вона «виконує функції не лише соціального інституту, але й перетворюється на безпековий чинник сучасної держави», «саме освіта виступає стрижнем культурно-інформаційної підсистеми національної безпеки» [6, с. 50]. Існує необхідність «перетворити систему освіти на один із суттєвих важелів забезпечення національної безпеки України» [5, с. 28]. Ставиться питання про виділення проблем національної безпеки як окремої частини навчання й підвищення ролі проблематики національної безпеки в освітньому процесі.

Внесок вищої освіти України до зміцнення національної безпеки треба розглядати в контексті спрямованості освітнього процесу на його остаточні результати, якими у наш час визнається формування загальних і фахових компетенцій випускників вищих закладів освіти. Компетентісний підхід базується на розумінні компетенцій як сукупності знань, умінь і навичок, які мають значення для професійної діяльності людини. Існує величезна кількість визначень поняття *компетенції*, деякі з них перераховано в роботі [14]. Одне з найзмістовніших таке: «Компетенція — доведена спроможність використовувати знання, вміння та особистісні, соціальні та/або методологічні здібності в робочих або навчальних ситуаціях та для професійного і персонального розвитку» [14, с. 7], на нього будемо орієнтуватися в подальшому викладі матеріалу. Аналіз важливих для національної безпеки компетенцій студентів вищої школи дає змогу виділити три основні, на наш погляд, їх рівні.

Ціннісний рівень. Суб'єктивний зміст національної безпеки виявляється у готовності і здатності людей, що складають національну спільноту, до забезпечення її збереження і сталого розвитку. Для цього вкрай необхідна згуртованість, усвідомлення спільних цілей та інтересів переважною більшістю членів спільноти. А це, у свою чергу, ґрунтується на прийнятих суспільством фундаментальних цінностях. набір таких цінностей, отже, є ядром, навколо якого будується система національної безпеки, є тим, що громадяни прагнуть і здатні захищати. Про це йдеться в Законі України про національну безпеку, де загрози безпеці визначаються як «явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України» [11]. У дослідників не викликає сумніву, що саме національні цінності та національні інтереси є «базисним поняттям національної безпеки держави» [15, с. 130]. Виділяють також три взаємопов'язані складові безпеки: «національні цінності–національні інтереси–національні цілі» [16, с. 70]. Треба зазначити, що крім низки загальнолюдських і традиційних цінностей певної спільноти сама національна безпека являє собою цінність, яку треба відстоювати громадянам. Національні цінності потребують усвідомлення, прийняття, а також захисту від загроз. Існують суттєві загрози національній безпеці на рівні цінностей, що ми бачимо в поточній ситуації в Україні. Руйнування важливих для національної безпеки цінностей, заміна їх на інші веде до втрати здатності громадян керуватися ними і чинити опір ворожим діям.

Цінності виховуються в процесі соціалізації людини, найважливішим же засобом соціалізації є освіта. Особливу роль в цьому контексті відіграє вища освіта, тут людина набуває

здатності до фахової діяльності зі значним інтелектуальним та ціннісним змістом. Слід розрізнити два способи формування цінностей в освітньому процесі у вищій школі. По-перше, сам зміст освіти має ціннісне підґрунтя. Незалежно від усвідомлення мети й характеру навчальної діяльності студенти засвоюють цінності через навчальний матеріал, який вони опановують. Йдеться не про спеціалізовані знання з аксіології або курси національної безпеки, будь який навчальний предмет (гуманітарний, природничо-науковий чи технічний) неминуче ґрунтується на певних цінностях. Цінності (загальнолюдські, національні, громадські, особові) орієнтують навчальний матеріал, виконують смислоутворюючу й системоутворюючу функції. Навчаючись фаховим чи загально-теоретичним предметам, студент засвоює й цінності, на які ці предмети (явно чи неявно) орієнтовано.

Другий спосіб формування цінностей у здобувачів вищої освіти – прямий, через виховний процес, який відбувається паралельно з навчанням у вищих закладах освіти. Закон України «Про вищу освіту» (стаття 26) до завдань закладів вищої освіти відносить: «формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності», «збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства» [17]. Виховний процес – це низка цілеспрямованих дій, змістом яких є демонстрування, обговорення, засвоєння різних ціннісних аспектів суспільного життя. Такі дії здійснюються як в аудиторних, так і в позааудиторних формах, як викладачами, так і співробітниками інших підрозділів вищого освітнього закладу. У всіх вищих освітніх закладах України існують програми з національно-патріотичного виховання, з розвитку громадянської та історичної свідомості і це стає особливо актуальним напрямом роботи в теперішніх умовах. До цього можна додати спеціалізовані навчальні курси соціально-політичного спрямування (такі як політологія, історія України, основи держави і права), а також предмети, які безпосередньо стосуються національної безпеки (відповідні загальні і фахові навчальні курси). Такі спеціалізовані предмети, спрямовані на формування безпекових компетенцій, повинні, як вважають дослідники, займати більше місце в освітньому процесі. Зокрема, вважається «критично важливим для зміцнення національної безпеки ... викладання в університетах навчальних дисциплін, спрямованих на розвиток громадянських компетентностей, котрі містили б знання з історії української державності, української культури, сучасних міжнародних відносин та правової системи України і Європи» [5, с. 29]. «Саме ... змістовий, ціннісний аспект ... має бути ключовим у перетворенні освіти на визначальний фундамент національної безпеки» [Там само].

Завданням вищої освіти, безперечно, є формування і збереження у майбутніх фахівців цінностей, які є важливими з точки зору національної безпеки. При цьому вирішальним є те, щоб їх було засвоєно не як абстрактні принципи (на рівні знань), а саме як цінності (на рівні переконань). Важливо також, щоб цінності були пов'язані з історією і наявним станом українського суспільства. Треба додержуватися принципу зв'язку моральних і громадянських цінностей з цінністю національної безпеки як передумови збереження всіх життєво важливих для нашої спільноти цінностей. Частиною аксіологічного рівня безпекових компетенцій є формування здатності протидіяти загрозам національній безпеці на ціннісному рівні. Підготовлені у вищій школі фахівці мають не лише визнавати, але й захищати цінності, які лежать в основі національної безпеки. Для цього у виховному процесі вищої освіти має цілеспрямовано формуватися ціннісний дискурс, реалізовуватися способи подолання байдужості щодо ціннісного аспекту соціальної активності, вироблятися вміння керуватися цінностями. Має бути сформований пріоритет щодо цінності національної безпеки.

Інформаційний рівень. У своїх діях люди керуються певною інформацією, від цього залежить успіх у діях, брак інформації або невірна інформація є небезпечною для виконання будь-яких завдань. Звідси – надзвичайно важливим є інформаційний компонент національної безпеки країни. Треба мати на увазі, що, зрештою, будь-яка соціально значуща інформація має значення для національної безпеки. Слід говорити й про специфічну інформацію у сфері національної безпеки, ефективно функціонувати держава може лише за наявності інформації про стан безпеки і загрози які виникають для держави. Загрози інформаційного характеру викликаються як діяльністю ворожих державі центрів інформаційної війни (для України це особливо актуально в умовах російської агресії), так і об'єктивними чинниками (які діють незалежно від конкретних історичних умов). Дослідники підкреслюють інформаційну вразливість сучасного суспільства, підкреслюючи, що «нині суверенітет національної держави значно обмежений в інформаційній, інтелектуальній сферах, саме тому в сучасних умовах зростають загрози та ризики, пов'язані з інформаційною сферою» [3, с. 147]. Зокрема, являє загрозу недостовірна, сфальсифікована інформація щодо критично важливих аспектів життя суспільства (політичних, господарчих, військових), що може привести до прийняття хибних рішень суб'єктами управління. Іншим джерелом загроз є поширення ідеологічно небезпечних відомостей, упереджених оцінок ситуації, панічних чуток серед населення. Слід відзначити також перешкоди одержанню правдивої інформації, руйнування каналів інформування населення, порушення в роботі технічних засобів зв'язку.

Освіта (зокрема – вища) відіграє особливу роль у формуванні інформаційної безпеки країни. Сама освіта має інформаційну сутність, освітній процес є передача і засвоєння певної інформації. Не випадково освіту називають «стрижнем культурно-інформаційної підсистеми національної безпеки» [6, с. 50]. В освітньому процесі у вищій школі формуються інформаційні компетенції фахівців, які мають значення для розв'язання питань національної безпеки. Зауважимо, що вони тісно пов'язані з аксіологічними компетенціями і формуються на їх основі, сформовані ціннісні орієнтації уможливають точне оцінювання інформації, її відбір і структурування. Вища школа дає їй здобувачам сукупність знань, які утворюють зміст загально-соціальних і фахових дисциплін. В тому числі засвоюється інформація, яку можна використати для розв'язання завдань національної безпеки. Треба згадати й спеціальні дисципліни з інформаційної безпеки, які також присутні у вищих закладах освіти України.

Навички і вміння працювати з інформацією також відпрацьовуються під час опанування змісту різних навчальних предметів. Відзначають інформатизацію сучасної вищої освіти – впровадження інформаційних технологій і розвиток володіння сучасною інформаційною (перш за все, комп'ютерною) технікою. Це, зокрема, має допомогти працювати з новітніми інформаційними засобами для подолання інформаційних загроз і забезпечення різних сфер суспільства важливою для їх сталого функціонування інформацією. Навички управління новітньою інформаційною технікою – обов'язкова вимога для сучасних фахівців в Україні.

Інформаційні компетенції в галузі національної безпеки, які формує вища освіта України, містять комплекс знань про національну безпеку (загальних – для всіх фахівців і спеціальних – для фахівців з національної безпеки), вміння виокремлювати і оцінювати інформацію, яка має безпекове значення, працювати з джерелами інформації у цьому контексті. Йдеться, власне, про «тематизацію гуманітарної безпеки категоріями інформації» [8, с. 330]. Формуються також аналітичні навички – аналіз фахової інформації, загально-політичної і економічної інформації, власне безпекової інформації для її оцінки з точки

зору національної безпеки. Сучасному фахівцю потрібне вміння використовувати інформацію у професійній діяльності для безпечного функціонування своєї ділянки соціальної системи, а також для розуміння загального стану безпеки у країні. Формуються комунікаційні навички – здатність створювати повідомлення щодо питань національної безпеки, передавати їх, одержувати і декодувати.

Важливими є компетенції з подолання інформаційних загроз суспільству, навички протидії хибній і ворожій інформації. Дослідники вказують на те, що «освіта повинна забезпечити формування у громадян країни критичного мислення, національної свідомості, зміцнення духовної безпеки, підготовку кадрів з інформаційної безпеки» [7, с. 210]. В освітньому процесі має цілеспрямовано формуватися вміння критично ставитися до інформаційних повідомлень, володіння критеріями оцінки інформації з боку її хибності, фальсифікованості і тенденційності. До цього треба додати знання основних засобів викривлення інформації, еталонів і штампів фейкової інформації, поширених в суспільстві хибних уявлень і забобонів, знання аргументів, які можна ним протиставляти. Корисними є також вміння протидіяти обмеженню інформаційного потоку, відшукувати різні джерела інформації, оцінювати їх валідність, готовність виправляти власні помилки зумовлені хибною інформацією або її недостатністю. Цілком слушно зауважують, що «людина з вищим рівнем освіти є не лише грамотніша, а й толерантніша, менш конфліктна, готова проблемні питання вирішувати у формі діалогу, а не з позиції сили. Такі люди є стійкішими до інформаційної агресії» [7, с. 207].

Інструментальний рівень. Ще один аспект гуманітарних засад національної безпеки можна назвати *інструментальним*, йдеться про фахові навички і вміння людей розв'язувати конкретні інтелектуальні та технічні проблеми, які стосуються нормального функціонування технічних та інших засобів у різних галузях суспільного життя. Безпосередньо у галузі національної безпеки функціонування інститутів оборони, розвідки, державного зв'язку і управління, реагування на надзвичайні стани пов'язане з фаховими діями людей, ефективним використанням ними техніки, засобів зв'язку тощо. Але й в усіх інших соціально значущих галузях суспільного життя, зокрема в організаціях і підприємствах господарчих, фінансових, адміністративних, освітніх і охорони здоров'я, ефективні фахові дії і використання наявних матеріальних засобів людьми мають виразний безпековий компонент. Це можна назвати людським фактором і він часто має вирішальне значення для уникнення небезпечних для суспільства ситуацій і подолання загроз національній безпеці. Відповідно, нехтування людським фактором, недоліки і прогалини в його підготовці і контролюванні можуть спонукати появу різноманітних загрозливих для національної безпеки обставин. Почати треба із загрози неправильних рішень під час здійснення керівництва тими чи іншими ланками соціальної системи (перш за все, безпосередньо належними до національної безпеки – військовими, оборонним виробництвом, зв'язком тощо). Великої загрози для національної безпеки може становити низький рівень фахових компетенцій пов'язаних з оперуванням сучасною технікою (інтелектуальною, виробничою, воєнною). Брак інструментальних компетенцій може виражатися у нездатності ефективно протистояти ворожому втручанням в життя країни – як на рівні мілітарних дій, так і в інших випадках застосування ворожими силами виробничо-технічних, економічних, інформаційних засобів агресії.

Саме тому важко перебільшити важливість підготовки високо-компетентних фахівців у всіх галузях господарства, державного управління, оборони, культури для національної безпеки країни. І це є прямим і головним завданням системи вищої освіти України, в якій освітній процес спрямований на засвоєння студентами практично необхідного

комплексу фахових знань. Сучасний стан освітньої системи свідчить, що тут все більше впроваджуються знання з національної безпеки – як у прямій формі курсів з національної безпеки, так і в непрямій формі важливих для національної безпеки аспектів у загально-фахових знаннях. Випускник українського вищого закладу освіти повинен мати достатній запас знань для того, щоб орієнтуватися у найрізноманітніших ситуаціях, які загрожують національній безпеці країни.

З іншого боку, освітній процес вищої школі створює фахові компетентності у вигляді вмінь і навичок, які можна застосувати у професійній діяльності. Про те, що набуті компетентності мають практичну спрямованість, свідчать стандарти вищої освіти, розроблені для певних спеціальностей. Так, стандарт галузі «Публічне управління та адміністрування» «містить ... таку компетентність як «здатність здійснювати професійну діяльність з урахуванням потреб забезпечення національної безпеки України» [4, с. 11]. Отже, помітна певна орієнтація сучасної освіти на вироблення практичних компетенцій – не лише мати знання, але вже бути готовим до діяльності за отриманим фахом. У відповідності до цього студенти під час освітнього процесу мають відпрацьовувати практичні ситуації, які можуть виникати в їх професійному житті і, зрозуміло, що є нагальна потреба включати до них ті, що стосуються національної безпеки.

Інструментальним аспектом фахових компетенцій здобувачів вищої освіти можна назвати вміння діяти у стандартних і нестандартних ситуаціях під час виконання професійних обов'язків, а також вміння оперувати технічними засобами професійної діяльності, починаючи від ручного робочого інструмента до комп'ютерів та іншої інтелектуальної техніки. Ці компетентності, безперечно, включають безпекові компоненти. Крім того, до інструментальних компетенцій належать вміння реагувати на різноманітні загрози, що виникають у процесі професійної діяльності. Відомо, що у самій діяльності можуть з'явитися загрози життю, здоров'ю людей, власності, середовищу, суспільному порядку. Такі загрози можуть виникати й через дії ворожих сил – як внутрішніх, так і країни-агресора. Виходячи з цього, у здобувачів вищої освіти треба формувати вміння знаходити джерело загрози, оцінювати її масштаб і можливі наслідки. Треба включити до фахових компетенцій способи реагування на виявлені загрози, алгоритми протидії небезпечному розвитку подій під час праці.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що вища освіта України є одним з основних джерел формування гуманітарних засад національної безпеки країни. У процесі формування гуманітарних засад вища освіта реалізує певну структуру безпекових компетенцій фахівців, в якій слід виділити три рівні. Вищий рівень – він здійснює цільову функцію – утворюють цінності, які засвоюються здобувачами вищої освіти і мають визначальне значення для національної безпеки. Середній рівень складають компетенції інформаційного змісту, здатність забезпечувати безпеку інформації і протидіяти інформаційним загрозам. Третій рівень утворюється інструментальними компетенціями, сутність яких – у вмінні оперувати засобами професійної діяльності з урахуванням потреб національної безпеки і безпекових загроз.

Список використаної літератури

1. Іщенко А. Ю., Зубченко С. О., Карпенко М. М., Лозовий В. С., Черненко Т. В. Безпекові виміри освітньої політики: світовий досвід та українські реалії: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2017. 44 с.
2. Лузік Е. В., Хоменко Л. О. Модернізація вищої освіти України в контексті національної безпеки. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія Педагогіка. Психологія.* 2017. В. 1 (10). С. 88–92.

3. Пархоменко-Кудевіл О. Проблеми забезпечення національної безпеки. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*. 2023. Вип. 3. С. 143–150.
4. Андреев С. О. Безпекова складова фахової компетентності здобувачів вищої освіти з публічного управління. *Науковий вісник: Державне управління*. 2021. № 4. С. 5–21.
5. Галів М., Свійонтик О. Освіта як складова національної безпеки України в умовах сучасної російсько-української війни: правові засади, проблеми, досвід і завдання. *Молодь і ринок*. 2023. № 3 (211). С. 25–31.
6. Безрук О. О. Підготовка освітянської еліти як чинник національної безпеки сучасної держави. *Освіта збереже Україну! : матеріали I Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р.* 2022. С. 50–52.
7. Живко З. Б., Кухарська Л. В. Освіта в системі національної безпеки країни. *Вчені записки університету "КРОК". Серія : Економіка*. 2019. Вип. 2. С. 205–211.
8. Феномен безпеки: соціально-гуманітарні виміри. Хмельницький: ФОП Мельник А.А., 2022. 332 с.
9. Копитко, М. І., Керницький, І. С., Ільків, Ю. І. Аналіз функціонування закладів вищої освіти з позиції впливу на національну безпеку України. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. ((3) 55). С. 201–209.
10. Бліхар В., Бліхар М., Копитко М., Омельчук О., Башук В., Живко З., Вінічук М., Стадник М. Національна безпека держави: філософсько-правовий і соціально-економічний аналіз: монографія. Хмельницький: Вид-во ХУУП ім. Л. Юзькова, 2021. 404 с.
11. Закон України «Про національну безпеку України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
12. Рябовол Л. Т. Національна безпека України: структурно-функціональний аналіз. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «ПРАВО»*. 2020. № 1(1). С. 25–30.
13. Білий В. І., Михальчук В. М. Основні напрями забезпечення національної безпеки держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 17. С. 92–98.
14. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід. Київ : КНЕУ, 2016. 61 с.
15. Казакова Л.О. Національна безпека держави: понятійно-категорійний апарат. *Регіональні студії*. Ужгород. 2021. Вип. 24. С. 128–132.
16. Ключко О. А., Семенець-Орлова, І. А. Національна безпека: український вимір. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. Випуск 2 (62). С. 66–75.
17. Закон України «Провищу освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

THE GENERAL HUMANITARIAN PRINCIPLES OF THE NATIONAL SECURITY SYSTEM FORMATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE: SOCIO-PHILOSOPHICAL ASPECT

Viktoriya Datsenko

Cherkasy State Technological University,

Faculty of Humanitarian Technologies, Department of Philosophical and Political Sciences

Shevchenko boul., 460, 18006, Cherkasy, Ukraine

The article is devoted to the place and functions of higher education of Ukraine in the system of national security. The decisive role of the educational process in higher school for the formation of the national security humanitarian foundations is substantiated. The structure of safety competences, which must be mastered by those seeking higher education in Ukraine, is analyzed. In this structure, three interrelated levels are distinguished, the mastery of which enables the effective activity of specialists with

higher education in solving national security issues. The first (higher) level is formed by values, the orientation of which determines the goals, content and significance of activities aimed at maintaining and strengthening the country's security. To form a value consciousness, the educational process of a higher school should be carried out by a value discourse, the content of which should be both universal and national values, which are the objects of protection, and the values of the sphere of national security itself – its development and management. The second level of security competences is formed by the knowledge, skills and abilities of higher education students in working with information, this level is called informational. Information security competencies include the ability to process large amounts of information, to work with information technology, to evaluate information from the side of its impact on national security, the ability to distinguish useful and threatening information, counter information threats, and expose unreliable and falsified information. The third level of security competencies of higher education students is called instrumental. This is the ability of specialists to operate with tangible and intangible means of their professional activity. Such operations must be safe for society, and, if necessary, neutralize technical, economic and military threats to the national security.

Key words: national security, higher education of Ukraine, competent approach, humanitarian principles of national security, value competences of higher education students, informational competences, instrumental competences.